

3. EHKÄISTÄÄN RIKOLLISUUTTA JA LISÄTÄÄN TURVALLISUUTTA

Hankkeet, jotka voidaan toteuttaa nykyisillä määrärahoilla (ministeriön htv-tarpeet kuitenkin arvioitava erikseen)

3.1 Rikosoikeudellisen virkavastuun kokonaisuudistus, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Arvioidaan rikosoikeudellisten virkavastuusäännösten ajantasaisuus ja valmistellaan tarvittavat muutokset.

Toteutustapa: Valmisteilla olevan arviomuistion ja ulkopuolisen selvityksen valmistuttua asetetaan työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiaa koskeva mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: Virkavastuu turvaa virkatoiminnan lainmukaisuutta ja on tärkeä oikeusvaltion tae. Virkavastuulla on tämän vuoksi tärkeä merkitys yhteiskunnan toiminnan ja kansalaisten viranomaistoimintaa ja julkisia palveluita kohtaan tunteman luottamuksen kannalta.

Kokonaisarviointi on ajankohtainen, koska rikoslain 40 luvun virkarikossäännösten edellinen merkittävä uudistus toteutettiin 2002. Tämän jälkeen yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia, joilla on vaikutusta myös virkavastuuseen. Julkisyhteisöille on annettu entistä monipuolisempia tehtäviä ja samalla julkisten tehtävien hoitamista on siirtynyt yksityisen sektorin toimijoiden hoidettavaksi. Eduskunta edellytti sote-uudistuksessa (HE 241/2020 vp) hyväksymässään lausumassa, että hallitus käynnistää välittömästi rikoslain 40 luvun virkarikossäännösten ja rikoslain ulkopuolisten virkavastuusäännösten kokonaisarvioinnin sekä arvioinnin pohjalta valmistelee tarvittavat lainsäädäntömuutokset (EV 111/2021 vp s. 1–2).

3.2 Terrorismirikosten kokonaisuudistus, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Uudistetaan terrorismirikoksia koskeva rikoslain 34 a luku.

Toteutustapa: Asiaa koskevan virkavalmistelun jälkeen asetetaan työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiaa koskeva mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: Terrorismirikokset ovat yhteiskunnan perustoimintoja sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta vakavasti vaarantavia rikoksia. Terrorismirikoksia koskevaa rangaistussääntelyä on vuosien mittaan täydennetty lukuisilla uusilla säännöksillä, ja se on sisällöllisesti varsin kattava. Hankkeessa uudistetaan terrorismirikoksia koskevat rangaistussäännökset niin, että säännökset muodostavat kattavan, selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden, joka samalla täyttää kansainvälisten velvoitteiden ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset. Sääntelyn selkeys ja tarkkarajaisuus edistävät rikosten selvittämistä ja rikosentekijöiden vastuuseen saattamista.

3.3 Ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategia, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Laaditaan yhteiskunnallisesti laaja-alainen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategia ja toimenpideohjelma sekä vaikuttavuusmittarit, jotka valmistellaan ja toimeenpannaan yhteistyössä viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Toteutustapa: Oikeusministeriön tai valtioneuvoston asettama poikkihallinnollinen viranomais- ja järjestöryhmä alatyöryhmineen valmistelee laaja-alaisen ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian, toimenpideohjelman ja vaikuttavuusmittarit perustuen aikaisempaan työhön, tuoreeseen tilannekuvaan sekä teetettävään pohjoismaiseen vertailuun. Strategia hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksellä.

Ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden kokonaisvaltainen ennaltaehkäisy, torjunta ja jälkihoito edellyttävät valtioneuvoston, ministeriöiden hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen koordinoitua yhteistyötä. Eduskunnan ja valtioneuvoston linjausten mukaisesti oikeusministeriö ja sisäministeriö ovat valmistelleet järjestäytyneen rikollisuuden strategian päivittämisen taustaa-aineistoa.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO, SM, POHA, STM, VM, YM, Tulli, Verohallinto; lisäksi tarvittavat seuraavista: OKM, TEM & muut mahdolliset ministeriöt; EK, SY, Kauppakamarit ja kansalaisjärjestöt

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt)) Nuorisoriikollisuuden ehkäiseminen, Viranomaisten oma-aloitteinen tietojenvaihto

Vaikuttavuus: Strategialla voidaan vähentää ammattimaista ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Rikollisuuden vähentyessä myös sen yhteiskunnalle aiheuttamat haitat ja kustannukset sekä viranomaistoiminnan määrä vähenevät tervehdyttäen samalla yritystoimintaa ja taloudellista kilpailua.

3.4 Rikoslain alueellista soveltamisalaa koskevien säännösten uudistaminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Uudistetaan rikoslain alueellista soveltamisalaa koskevat 1 luvun säännökset

Toteutustapa: Rikoslain 1 luvun uudistustarpeita koskevan selvityksen pohjalta suoritetaan esivalmistelu virkатыönä, minkä jälkeen mahdollisesti asetetaan työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiaa koskeva mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Aikataulu: 2023-2027 hallituskauden aikana

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: Varmistetaan rikoslain 1 luvun säännösten ajantasaisuus, mikä on tarpeen ottaen huomioon, että sääntelyä on viimeksi arvioitu kokonaisuutena vuonna 1996 ja rikollisuuden rajat ylittävän luonteen kasvu sekä digitalisoituminen ja kansainvälistymiskehitys. Varmistetaan, että rikoslain alueelliset soveltamisalasäännökset mahdollistavat rikosvastuun asianmukaisen toteuttamisen. Sääntelyn selkeyttäminen tehostaa sen sovellettavuutta.

3.5 Turvallisuusselvityslain päivittäminen, DJO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Arvioidaan vuonna 2014 säädetyn turvallisuusselvityslain toimivuus ja päivitystarpeet. Arviointi kohdistuu erityisesti turvallisuusselvitysmenettelyä ja selvityksen kohteen oikeuksia, käytettäviä tietolähteitä ja arviointikriteerilautakunnan roolia koskevaan sääntelyyn. Arvioinnissa otetaan huomioon turvallisuusympäristön muutokset ja taustantarkistukseen liittyvät EU-lainsäädännön velvoitteet.

Toteutustapa: Arviomuistio virkатыönä. Jos siihen saadaan tarvittava htv-lisäys: Säädösehdotuksen valmistelu työryhmässä, jossa ovat edustettuna OM, SM, PLM, VNK, VM, UM, LVM ja TEM, [suojelupoliisi, pääesikunta] sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt.

Aikataulu: 2023–2027 Hallituskauden kuluessa

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): OM/DJO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) Hankkeella on yhteys EU:n CER- ja NIS2-direktiivien täytäntöönpanoon.

3.6 Oikeushenkilön rangaistusvastuun kokonaisuudistus, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Uudistetaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva rikoslain 9 luku ja vastuumuotoa koskevat rikoslain erityisen osan soveltamisalasäännökset.

Toteutustapa: Asiaa koskevan jo toteutetun selvityksen pohjalta suoritetaan virkavalmistelua, minkä jälkeen asetetaan työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiaa koskeva mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: Oikeushenkilön rangaistusvastuun hyödyntäminen on varsin vähäistä muissa rikostyypeissä kuin työturvallisuusrikoksessa ja ympäristön turmelemisessa. Säännösten uudistamisella tämä vastuumuoto saadaan asianmukaisesti käyttöön. Tällä on vaikutusta myös muun muassa harmaan talouden torjunnassa. Uudistamista tulevat mahdollisesti edellyttämään myös eräät vireillä olevat direktiiviehdotukset, mutta yksittäisten direktiivien täytäntöönpanon yhteydessä on vaikeaa toteuttaa vastuumuotoa koskevan sääntelyn tarpeellista kokonaisvaltaista uudistamista.

3.7 * Seuraamusjärjestelmää koskevan lainsäädännön selkeyttäminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Selkeytetään seuraamusjärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä ja varmistetaan eri seuraamuslajien tarkoituksenmukainen käyttö. Erityisesti yhdyskuntaseuraamuksia koskeva lainsäädäntö ja erilaisten rangaistukseen liitettävien valvontamuotojen suhde toisiinsa edellyttävät selkeyttämistä. Lisäksi kehitetään sakkojärjestelmää siten, että varmistetaan päiväsakkorangaistusten kohtuullisuus ja oikeudenmukaisuus sekä arvioidaan rikesakkorangaistuksen käyttöala.

Toteutustapa: Säädosvalmisteluhanke. Ensi vaiheessa laaditaan arviomuistio, minkä jälkeen valmistelua jatketaan työryhmä- ja virkatyönä. Edellyttää tutkimuksen tekemistä tiettyjen yhdyskuntaseuraamusten soveltamisesta ja sisältöjen toteutumisesta sekä päiväsakkojärjestelmän oikeudenmukaisuuteen vaikuttavista perusteista ja rikesakon soveltamisalan kehittämistarpeista. Lainsäädännön selkeyttäminen edellyttää muutoksia rikoslakiin sekä rangaistusten täytäntöönpanoa koskeviin lakeihin. Rikoksista tuomittavien erilaisten seuraamuslajien määrä on lisääntynyt selvästi viime vuosikymmeninä. Tämän myötä seuraamusjärjestelmä kokonaisuutena on muodostunut vaikeasti hahmotettavaksi. Erityisesti erilaisten yhdyskuntaseuraamusten sisältöjä ja eroja voi olla vaikea hahmottaa. Samalla kun erilaisten seuraamusten määrä on kasvanut, on joidenkin niistä käyttö ollut hyvin vähäistä. Alle 18-vuotiaille tarkoitettun nuorisorangaistuksen käyttö on jäänyt erittäin vähäiseksi. Samoin valvontarangaistuksen, eli niin sanotun jalkapantaa-rangaistuksen, käyttö on jäänyt selvästi vähäisemmäksi, kuin mitä siitä säädettyä arvioitiin. Yhdyskuntaseuraamusten käytössä on ilmennyt myös suuria alueellisia eroja. Eri seuraamusten sisältöjä, käyttöalaa ja täytäntöönpanoa tulisikin tarkastella kokonaisuutena ja arvioida, miten lainsäädäntöä on tarpeen selkeyttää, jotta kokonaisuus olisi mahdollisimman toimiva. Lainsäädännön kehittämisessä tulisi huomioida se, miten eri seuraamusten sisällöt ja niiden täytäntöönpano tukevat rangaistukseen tuomittujen uusintarikollisuuden ehkäisemistä. Eduskunnan lakivaliokunta on useammassa lausunnossaan nostanut esille tarpeen selkeyttää seuraamusjärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä kokonaisuutena ottaen huomioon myös ennaltaehkäisevien toimien, kuten päihdehoidon, merkitys.

Aikataulu: 2023-2027, osa toimista mahdollisesti seuraavalle hallituskaudelle

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikutavuus: Lainsäädännön selkeyttäminen edesauttaa sitä, että erilaisia seuraamuksia sovellettaisiin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja yhdenmukaisesti koko maan tasolla. Selkeyttäminen ja tarvittavat rangaistuslajien sisällölliset muutokset varmistavat sen, että rikosentekijöille tuomittavat seuraamukset ovat sisällöllisesti sellaisia, että ne mahdollisimman tehokkaasti vähentävät rikosten uusimisriskiä. Rikesakon käyttöalan arviointi on tarpeellista, koska sen soveltamisalaan kuuluvia keskeisiä alueita (erityisesti liikenne) on osin siirretty hallinnollisten virhemaksujen piiriin ja jotta jatkossa voidaan eri lainsäädäntötilanteissa perustellusti arvioida, mitä sakotusjärjestelmää on aiheellista käyttää, mikäli sanktioinnille on tarvetta. Päiväsakkojärjestelmän kehittämiseen antaa aiheita muun muassa EU-tuomioistuimen Suomea koskeva langettava ratkaisu.

3.8 Vankeusaikaa ja vanginkuljetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Arvioidaan vankeuslain ja tutkintavankeuslain muutostarpeet. Uudistetaan tutkintavankien sijoittamista ja vanginkuljetusta koskeva lainsäädäntö.

Toteutustapa:

1) Vankeuslain ja tutkintavankeuslain muutostarpeiden arviointi. Lainsäädäntöä uudistetaan vastaamaan erityisesti kansainvälisissä suosituksissa ja laillisuusvalvontakäytännössä esitettyjä huomioita ja muutenkin yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia. Tavoitteena on näin edistää uusintarikollisuuden ehkäisyä, vankilaturvallisuuden ylläpitämistä ja vankien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Keskeiset muutostarpeet liittyvät vankien yhteydenpitoon vankilan ulkopuolelle, toimintojen järjestämiseen ja vankien valvontaan. Oikeusministeriössä on laadittu syksyllä 2021 arviomuistio keskeisistä muutostarpeista. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan muutoksia. Työryhmän on tarkoitus valmistella kaksi hallituksen esitystä, joista ensimmäinen annettaisiin eduskunnalle vuoden 2024 alussa ja toinen vuoden 2025 alussa.

2) Tutkintavankien sijoittamista ja vanginkuljetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen. Tutkintavankeuslakiin valmistellaan tutkintavankien vankilaan sijoittamista koskevat muutokset. Kyse on siitä, että vuoden 2025 alusta lukien tutkintavangit sijoitetaan Rikosseuraamuslaitoksen vankilaan heti vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen. Muutoksella on tarkoitus toteuttaa kansainvälisessä ja kansallisessa laillisuusvalvontakäytännössä todettu tavoite, ettei tutkintavankeja enää sijoiteta poliisin säilytystiloihin.

Vanginkuljetuslainsäädäntö on vanhentunutta. Valmisteilla olevassa laissa on tarkoitus säätää kuljetettavan henkilön oikeusasemasta, kohtelusta ja olosuhteista sekä kuljetuksesta huolehtivien viranomaisten tehtävänjaosta, toimivaltuuksista ja vastuusta.

Säädösvalmistelun perustana on Rikosseuraamuslaitoksen johdolla toimineen työryhmän ehdotukset ja hankkeen ohjausryhmän niistä tekemät linjaukset. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa kevätkaudella 2024.

Aikataulu: 2023–2024

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto)

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt)) Säädöshanke kytkeytyy oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan ja vankilaverkoston uudistamiseen, joissa myös lainmuutosten edellyttämät lisäresurssit on ainakin pääosin huomioitu.

Vaikuttavuus: Vankeuslakia ja tutkintavankeuslakia koskevan lainsäädännön uudistaminen edistää tavoitteita vankeusaikaisen rikollisuuden estämiseksi vapautuneiden vankien uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. Tämä mahdollistaa yhteiskunnallisia säästöjä pitemmällä aikajänteellä, jos uusintarikollisuus vähenee. Tutkintavankien sijoittamista ja vanginkuljetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen parantaa tutkintavankien ja vankeusrangaistusta suorittavien oikeusasemaa ja olosuhteita sekä selkeyttää viranomaisten välistä tehtävänjakoa.

Hankkeet, jotka edellyttävät lisämäärärahaa

3.9 Nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisy, KRO (DJO); 5,8 milj. euroa vuosittain

Keskeinen sisältö ja tavoite: Selvitetään ja toteutetaan laaja-alaisesti vaikuttavia toimenpiteitä nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi. Lisätään viranomaisten välistä koordinoitua yhteistyötä koko maan tasolla. Selvitetään syyt nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle ja tarkastellaan nuorille määrättäviä seuraamuksia sen varmistamiseksi, että ne kohdentuvat tarkoituksenmukaisesti.

Toteutustapa: Nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäiseminen edellyttää viranomaisten välistä yhteistyötä.

1. Levitetään ja vakiinnutetaan jo kehitetty rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli (OM 2019:26) käyttöön kaikilla hyvinvointialueilla, ja varmistetaan arviointiin perustuvat, räätälöidyt palvelut lapsen, nuoren ja perheen tilanteeseen. Tuki on kokonaisvaltaista, koordinoitua ja monialaista yhteistyötä lastensuojelun, nuorten aikuisten sosiaalityön, rikosseuraamusalaitoksen, nuorisotyön, perusopetuksen, järjestöjen, poliisin ja parhaimmillaan myös syyttäjän kanssa nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi. Toimintamalli on toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeville nuorille suunnattu, poliisin toteuttaman varhaisen puuttumisen (Ankkuri) jälkeinen palvelu. Kytetään toimintamallin työhön myös väkivalta- ja seksuaalirikosten uusimisriskiä vähentävät ohjelmat ja järjestöjen tekemä työ rikoskierteen katkaisemiseksi. Selvitetään viranomaisten välisen poikkihallinnollisen yhteistyön ja sujuvan tiedonvaihdon mahdolliset lainsäädännölliset tai muut esteet.
2. Nuorisorikollisuuteen puuttumiseksi edistetään ehkäisevän ja tukevan työn lisäksi myös nuorten tekemiksi epäiltyjen rikosten joutuisaa käsittelyä rikosprosessissa.
3. Selvitetään syyt nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle ja kehitetään nuorille tuomittavien seuraamusten sisältöä siten, että niiden avulla voidaan mahdollisimman tehokkaasti vähentää nuorten uusiin rikoksiin syyllistymistä ja hyödyntää nuorten toimintamallin tarjoama intensiivinen ja räätälöity tuki.
4. Pannaan toimeen oikeusministeriön asettaman, nuorten jengiytymisen ehkäisemistä edistävän poikkihallinnollisen työryhmän valmistelemia toimenpiteitä sekä varmistetaan nuorisorikollisuuden vastaisia toimia koskeva kansallinen koordinaatio hyvinvointialueiden tueksi.
5. Varmistetaan yhteinen tilannekuva ja sujuva yhteistyö sijaishuoltopaikoista luvatta poistuneiden alaikäisten tavoittamiseksi ja saattamiseksi turvaan. Tuoreen selvityksen mukaan (Haapala ym 2023) nämä lapset ovat konkreettisessa vaarassa joutua väkivallan uhreiksi ja hyväksikäytetyiksi ja jopa ihmiskaupan uhreiksi, ja he ovat erityisen suojelun tarpeessa. Sijaishuoltopaikastaan luvatta poistuneiden lasten tavoittamista viranomaisyhteistyön keinoin tulisi tehostaa. Samalla tulisi vahvistaa sitä, että viranomaiset omaksuisivat rikosentorjunnan ja rikosten ennalta estämisen olennaiseksi osaksi lasten ja nuorten parissa tehtävää työtä. Työssä voitaisiin hyödyntää muista moniammatillisista toimintamalleista saatuja kokemuksia ja näyttöön perustuvia menetelmiä. Tehostamalla sijaishuoltopaikoista ”hatkanneiden” lasten tavoittamista voidaan ehkäistä lasten ja nuorten joutuminen rikosten uhreiksi tai ennalta estää heidän päätymsensä rikosentekijäksi, mikä vähentäisi myös näiden lasten ja nuorten riskiä liittyä katujengeihin.
6. Edistetään eri viranomaisissa tietoisuutta sovittelusta ja vaihtoehtoisista konfliktinratkaisumenetelmistä siten, että lasten ja nuorten mahdollisuudet ottaa vastuu aiheuttamistaan vahingoista lisääntyy ja uusintarikollisuus vähenee.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO (DJO) osavastuu: STM, SM, OKM

Resurssit (eurot, htv): 3,8 milj. euroa oikeusministeriön hallinnonalan rikosketjun toimijoille (vastaa vuoden 2023 lisätalousarvion mukaista nuorisorikollisuuspakettia toimintamenojen osalta). Lisäksi 2 milj. euroa vuodessa valtionavustuksiin nuorten toimintamallin levittämiseen.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) Väkivalta- ja seksuaalirikollisuuden ehkäisy, Kansallinen sovitteluverkosto osaamisen tueksi ja yhteistyökanavaksi, Seuraamusjärjestelmää koskevan lainsäädännön selkeyttäminen, Rikoksantorjunnan kansallisen tason organisoiminen ja toteuttaminen 2023-2027

Vaikuttavuus: Vuosina 2020 ja 2021 poliisin tietoon tuli erityisen paljon alaikäisten tekemiä vakavia väkivaltarikoksia, jotka kohdistuivat usein toisiin alaikäisiin. Rikokset keskittyvät pienelle joukolle nuoria, joilla on taustalla monenlaisia, osin ylisukupolvaisia riskitekijöitä, koulupudokkuutta ja näköalattomuutta. Jossain määrin voimistuvia ilmiöitä ovat ns. katujengien tekemät vakavat väkivalta- ja huumerikokset sekä ääriyhmien radikalisoituminen. Vaarana on katujengien ympärillä olevien, rikollisuutta ja väkivaltaisia toimintatapoja ihailevien lasten ja nuorten liittyminen niihin. (Danielsson 2022, Kaakinen ym. 2023, Sambou & Hämäläinen 2023.)

Alle rikosoikeudellisen vastuun olevien sekä 15–29-vuotiaiden rikoksia tekevien nuorten toimintamallin asiakkaiden syrjäytyminen, rikollisuus ja päihteidenkäyttö vähenevät. Vakavan väkivaltarikollisuuden määrän vähentyessä uhrikokemukset vähenevät. Nuorten rikoskierteen katkeamisen takia alaikäisenä vankilaan päätyvien määrä vähenee ja pitkällä aikavälillä syntyy säästöjä. Sovittelun käytön lisääntyminen kuormittaa vähemmän rikosprosessia ja voi vähentää nuorten uusia rikoksia. Kansalaisten turvallisuuden tunne lisääntyy. Nuorten rikollisuuden kansallinen koordinaatio tukee myös hyvinvointialueiden työtä.

3.10 Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy, KRO; 4,5 milj. euroa vuosittain

Keskeinen sisältö ja tavoite: Kehitetään väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohtelmia, joihin sosiaali- ja terveyspalvelut, poliisi, Rikosseuraamuslaitos ja muut viranomaiset voivat ohjata rikoksiin syyllistyneitä. Lisätään väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyneille vankeuden täytäntöönpanon aikana nykyistä enemmän hoidollista tukea uusimisriskin vähentämiseksi. Varmistetaan hoitojatkumot väkivallan katkaisuohtelmiin sekä mielenterveys- ja päihdepalveluihin vapautumisen jälkeen. Laajennetaan sakko- ja lyhytaikaisvankien rangaistuksen aikaista päihdehoitoa.

Toteutustapa: 1. Kehitetään väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohtelmia oikeusministeriön julkaisemien laatukriteereiden (OM 2022:36) ja vuonna 2023 julkaistavan vaikuttavuustutkimuksen havaintojen pohjalta. Kohdennetaan rahoitusta väkivalta- ja seksuaalirikosten ohjelmien kehittämiseen ja selvitetään pysyvää rahoitusmallia ja sen edellyttämiä mahdollisia lainsäädäntömuutoksia (vrt. rikosuhrimaksu, turvakotien valtionrahoitus). Varmistetaan väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohtelmien kiinnittyminen osaksi hyvinvointialueiden palvelurakennetta. Kehitetään päihde- ja mielenterveysongelmaisten vankien palveluita, hoitoon sijoittamista ja hoitojatkumoa. Kohdennetaan rahoitusta mielenterveyspalveluiden kehittämiseen Rikosseuraamuslaitoksessa, kuten psykologipalveluiden lisäämiseen ja selvitetään erillisten psykologisen ja psykiatrisen tuen osastojen perustamista. Lisätään Vankiterveydenhuollon yksikön resursseja, jotta henkilökunnalla olisi nykyistä enemmän aikaa paneutua vangin vapauttamisvaiheen tarpeisiin ja järjestellä vapautumisen jälkeen tarvittavia palveluita.

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus (HE 13/2022 vp, EV 88/2022 vp) on tullut voimaan vuoden 2023 alusta. Uudistuksen on arvioitu lisäävän poliisin tietoon tulevien seksuaalirikostapausten sekä vankilavuosien määrää selvästi. Lainsäädännön tueksi tarvitaan lisää hoito-ohjelmia seksuaalirikoksiin syyllistyneille sekä ennaltaehkäisevää toimintaa omasta käyttäytymisestään huolestuneille.

Vakavaan väkivaltarikollisuuteen toistuvasti syyllistyvillä henkilöillä on huomattavan paljon psyykkisiä- sekä päihdeongelmia. Myös neuropsykiatrisilla oireilla on tutkimuksissa todettu olevan yhteys väkivalta- ja seksuaalirikoksiin. Vakaviin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden vankien päihde- ja mielenterveyskuntoutukseen tulisi panostaa nykyistä enemmän ja vankiloissa sekä vapautumisen jälkeen tehtävän työn tulisi olla systemaattisempaa. Rikosseuraamuslaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön ja siviilipuolen toimijoiden välille tulisi luoda selkeät koordinaattorirakenteet, joiden avulla yksittäisen vangin uusimisriskiin voidaan pyrkiä vaikuttamaan pitkäjänteisesti vankeuden aikana ja vapautumisen jälkeen.

2. Lisätään sakko- ja lyhytaikaisvankien ulkopuolisia päihdekuntoutuksia

Rikosseuraamuslaitoksen sakkovankihankkeessa kehitetyn toimintamallin mukaisesti. Kehittämistyössä otetaan huomioon sakkovankihankkeesta laadittavan tutkimuksen tulokset. Kehitetään yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa jatkohoitopaikan varmistamiseksi. Vahvistetaan päihdepalveluja vankilassa niiden sakko- ja lyhytaikaisvankien kohdalla, joita ei voida esim. tuomion lyhyen pituuden tai muun syyn vuoksi sijoittaa ulkopuoliseen päihdehoitoon.

Eduskunta edellytti vastauksessaan (HE 178/2018 vp – EV 245/2018 vp), että hallitus selvittää mahdollisuudet kehittää ja laajentaa muuntorangaistukseen tuomittujen sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen päihdehoitoon ja mahdollisuudet varmistaa tarvittavien päihde-, sosiaali- ja terveyspalvelujen jatkuvuus riittävän ajan laitossijoituksen ja muuntorangaistuksen suorittamisen jälkeen. Rikosseuraamuslaitos on kehittänyt sakko- ja lyhytaikaisvankihankkeessa vuosina 2021-23 vankien sijoittamista ulkopuoliseen päihdehoitoon. Hankkeen aikana on ulkopuolisen hoitojakson suorittanut onnistuneesti loppuun 402 vankia päihdekuntoutuslaitoksessa.

Rikosseuraamuslaitokseen on palkattu kuusi työntekijää valmistelemaan näitä sijoituksia. Sijoitusten onnistumisprosentti on ollut 80 % ja sijoitusten keskimääräinen pituus noin 34 vrk. Hankkeen aikana on tiivistetty asiakasyhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa ja luotu palvelujatkumota. Nykyiset määrärahat (2,2 milj. euroa/vuosi) riittävät noin 25 sakkovangin päivittäiseen sijoittamiseen laitoksen ulkopuolelle. Määrä on pieni sakko- ja lyhytaikaisvankien määrään ja heidän päihdeongelmiensa laajuuteen nähden. Vankiterveystutkimuksen mukaan noin 90 %:lla vangeista on todettu elämänsä aikana päihdehäiriö. Helmikuun alussa 2023 pelkästään sakkovankeja oli päivittäin 155 ja vuonna 2022 keskimäärin 106.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto)

Lisäresurssitarpeet:

- 1) 1,5 milj. euroa/vuosi valtionavustuksiin väkivalta- ja seksuaalirikosten katkaisuojelmiin ja 0,55 milj. euroa/vuosi psykologisen/psykiatrisen tuen vahvistamiseen Rikosseuraamuslaitoksessa.
- 2) 2,5 milj. e/vuosi Rikosseuraamuslaitokselle sakko- lyhytaikaisvankien päihdehoidon kehittämiseen. Määrärahalla lisättäisiin sijoitusmäärää noin 25 vangilla/päivä (jolloin voitaisiin sijoittaa kaiken kaikkiaan noin 50 vankia/päivä). Lisäksi määrärahaa käytettäisiin päihdepalvelujen järjestämiseen vankilassa niille, joita ei tuomion lyhyen pituuden vuoksi ehditä tai muista syistä voida sijoittaa ulkopuoliseen päihdehoitoon.

Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) STM

Vaikutavuus: Pidemmällä aikavälillä seksuaali- ja väkivaltarikollisuus vähenee ja niiden yhteiskunnalliset kustannukset laskevat. Rikollisuus ja erilaiset sosiaaliset ongelmat aiheuttavat inhimillisen kärsimyksen lisäksi merkittäviä haittoja ja kustannuksia yhteiskunnalle.

Pitkällä tähtäyksellä rikollisuus vähenee ja sen yhteiskunnalliset kustannukset laskevat. Rikollisuus ja erilaiset sosiaaliset ongelmat aiheuttavat inhimillisen kärsimyksen lisäksi merkittäviä haittoja ja kustannuksia yhteiskunnalle. Rikollisuuden yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset (kontrollijärjestelmä, seuraukset ja rikosentorjunta) ovat vähintään 12,7 miljardia euroa (Hinkkanen 2014).

3.11 Aserikoksia koskevien säännösten ajantasaistaminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Uudistetaan aserikoksia koskevaa rikoslain 41 lukua niin, että otetaan erityisesti huomioon järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja rikollisjengeihin liittyvät lainsäädännön muutostarpeet.

Toteutustapa: Asiaa koskevan virkavalmistelun jälkeen asetetaan työryhmä, jonka tehtävänä on laatia asiaa koskeva mietintö hallituksen esityksen muotoon.

Aikataulu: 2023–2025

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa. Rangaistusten osittainen ankaroituminen nostaa seuraamusjärjestelmän kustannuksia.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) Muut järjestäytyntä rikollisuutta ja rikollisjengejä koskevat toimenpiteet.

Vaikuttavuus: Rikosoikeuden näkökulmasta aseisiin ja erityisesti ampuma-aseisiin liittyy varteen otettava henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten riski erityisesti, kun kysymys on luvattomista ja mahdollisesti järjestäytyneeseen ja muuhun rikolliseen käyttöön päätyvistä aseista. Hankkeessa uudistetaan aserikoksia koskevat säännökset niin, että sääntely on ajantasaista, riittävän kattavaa, rikosten vahingollisuus ja vaarallisuus huomioon ottavaa ja rikokset toisiinsa nähden oikeaan suhteeseen asettavaa.

3.12 Ihmiskaupan ja työperäisen hyväksikäytön ehkäiseminen ja torjuminen, KRO; 2,1 milj. euroa vuosittain

Keskeinen sisältö ja tavoite: Ehkäistään ihmiskauppaa poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Valmistellaan ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma, tehostetaan rikosvastuun toteutumista, otetaan käyttöön viranomaisyhteistyön toimintamalli, otetaan ihmiskaupan torjunta osaksi hyvinvointialueiden ja kuntien väkivallan vastaista työtä sekä torjutaan maahanmuuttoon liittyvää työperäistä hyväksikäyttöä.

Toteutustapa: Ihmiskaupan ja lievemmän työperäisen hyväksikäytön ehkäiseminen ja torjuminen edellyttävät toimenpiteitä usealla hallinnonalalla. Keskeisimmät toimenpiteet ovat seuraavat:

1) Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman valmistelu

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytty ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma on ollut toimiva, tehokas ja vaikuttava tapa edistää ihmiskaupan torjuntatyötä. Nykyisen toimintaohjelman toimeenpanokausi päättyy vuoden 2023 lopussa. Työn jatkamisen turvaamiseksi ja edelleen tehostamiseksi tarvitaan uusi ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma vuosille 2025–2027. Toimintaohjelman tavoitteena on ehkäistä ja torjua ihmiskauppaa sekä vähentää ihmiskaupparikollisuudesta aiheutuvia haittoja esimerkiksi edistämällä ihmiskaupan ilmituloa, tehostamalla rikosvastuun toteutumista sekä parantamalla ihmiskaupan uhrien asemaa. Tavoitteisiin pääsemiseksi ohjelma sisältää konkreettisia toimenpiteitä, joille määritellään vastuutaho ja aikataulu. Suurin osa toimenpiteistä voidaan toteuttaa virkатыönä. Sen lisäksi toimintaohjelma voi sisältää toimenpiteitä, kuten tutkimus- ja selvityshankkeet sekä viranomaistoiminnan kehittämishankkeet, joiden toteuttamiseen tarvitaan erillinen rahoitus.

Toimintaohjelman valmistelutyöstä vastaa oikeusministeriöön sijoitettu valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori. Valmistelussa kuullaan eri tahoja, mm. koke-musasiantuntijoita, kansalaisjärjestöjä ja moniammatillisia verkostoja sekä ihmiskaupan vastaista työtä tekeviä asiantuntijoita myös alueelliselta tasolta. Toimintaohjelman laatimisen ja sen toimeenpanon seuraamisen tueksi asetetaan työ- ja ohjausryhmä. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori tukee toimintaohjelman toimeenpanoa. Toimeenpanosta vastaavat viranomaiset raportoivat säännöllisesti koordinaattorille toimeenpanon edistymisestä.

Vastuutaho: OM

2) Rikosvastuun toteutumisen tehostaminen

Rikosvastuun toteutumista ihmiskaupparikosasioissa tulee edelleen tehostaa rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtien. Kiinnijäämisriskiä tulee nostaa ja sitä kautta ehkäistä hyväksikäyttöä, ihmiskauppaa, harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Tätä tarkoitusta varten poliisin paljastavaa toimintaa tulee lisätä, moniviranomaisyhteistyötä tiivistää sekä ihmiskaupan ja työperäisen hyväksikäytön tunnistamista rikosprosessissa parantaa. Lisäksi tarvitaan lainsäädännön toimivuuden seuraamista.

Valtakunnallinen ihmiskauppatutkintaryhmä on ollut toimiva ja tehokas tapa paljastaa ja tutkia ihmiskauppa- ja lähirikoksia. Keskitetyn osaamisen kautta on voitu tukea myös muita poliisiyksiköitä sekä nostaa osaamisen tasoa valtakunnallisesti. Tästä syystä on valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän rahoitus turvattava pysyvästi. Samalla on edelleen vahvistettava poliisin osaamista myös muissa poliisiyksiköissä tutkia ja paljastaa ihmiskauppaa ja työperäistä hyväksikäyttöä. Tutkintatoimenpiteet olisi mahdollisuuksien mukaan annettava erikoistuneille ja osaaville tutkinnanjohtajille ja tutkijoille siten kuin oikeusministeriön työryhmä on esittänyt. Rikosvastuun toteutuminen edellyttää, että myös rikosprosessiketjun myöhemmille toimijoille,

Syyttäjälaitokselle, tuomioistuimille ja rangaistusten täytäntöönpanosta vastaaville viranomaisille osoitetaan niiden tarvitsemat lisäresurssit ottaen huomioon oikeudenhoidon selonteossa esitetyt rahoitustarpeet sekä työmäärän lisäys, joka aiheutuu ihmiskaupparikosten tutkintaan osoitettavista resursseista.

Vastuutaho: SM, OM

3) Tietojohtoisen moniviranomaistoimintamallin käyttöönotto

Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemisessä ja torjumisessa tulisi omaksua moniviranomaistoimintamalli, jossa eri viranomaisilla olemassa olevaa tietoa kerätään ja analysoidaan systemaattisesti. Analysoidun tiedon avulla tehdään uhka- ja riskiperusteista kohdevalintaa kunkin toimivaltaisen viranomaisen osalta siten, että kunkin viranomaisen toimenpiteet tarvittaessa kohdistetaan viranomaisyhteistyössä samaan yritykseen tai yhteisöön. Tavoitteena olisi se, että viranomaisilla olisi mahdollisimman yhdenmukaiset toimintamallit ottaen kuitenkin huomioon viranomaisten laissa säädetyt tehtävät ja toimivaltuudet sekä muusta lainsäädännöstä johtuvat vaatimukset, mukaan lukien tietojen salassapitovaatimukset ja tarvittaessa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevat vaatimukset.

Suunnitelmallisen moniviranomaistoiminnan ja siihen liittyvän yhteisen kohdevalintame-nettelyn onnistuminen edellyttävät eri organisaatioiden sitoutumista, ennakoivaa ja tavoitteellista johtamista, viranomaisen toimivaltuuksien ja tehtävien selventämistä, ymmärrystä salassa pidettävien tietojen luovuttamista tai tiedonsaantioikeutta koskevista säännöksistä sekä selkeää päätöksentekoprosessia. Tietojohtoinen moniviranomaistoimintamalli työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnassa johtaa viranomaisresurssien tehokkaampaan ja tarkoituksenmukaisempaan käyttöön sekä ihmiskaupan vastaisen työn vaikuttavuuden kasvuun.

Vastuutahot: SM, STM, TEM

4) Ihmiskaupan torjunta osaksi väkivallan vastaista työtä hyvinvointialueilla ja kunnissa

Ihmiskaupan torjunta on osa väkivallan ja hyväksikäytön vastaista työtä. Osaamista tunnistaa väkivaltaa ja puuttua siihen tulisi edelleen parantaa myös hyvinvointialueilla osana normaalia hyte-työtä. Moniammatillisen yhteistyön tukemiseksi ja vaativimpien palvelujen varmistamiseksi tulee osaamista vahvistaa hyvinvointialueilla ja myös tarpeen niin vaatiessa keskittämään hyvinvointialueiden yhteistyössä (YTA-sopimus) siten, että otettaisiin nykyistä vahvemmin huomioon myös rikosentorjunnan ja ennaltaehkäisyn tavoitteet. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta moniammatillisesta rikoksen uhrien tukemisesta on ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, jolla on lainsäädännön perusteella asiantuntijatehtävä myös suhteessa hyvinvointialueisiin. Sellaiset hallinnonalarajat ylittävän yhteistyön ratkaisut, joissa vaativien erityistilanteiden osaaminen varmistetaan, edistäisivät kaikkien väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kohdanneiden, ml. ihmiskaupan uhrien, oikeuksien toteutumista, ja samalla tukisivat hyvinvointialueiden ammattilaisten työtä.

Kuluvalla hallituskaudella useat eduskunnan valiokunnat ovat kiinnittäneet huomiota ihmiskaupan uhrien osalta viranomaisten osaamisen kehittämistarpeisiin hyvinvointialueilla ja kunnissa (HaVM 30/2022, TyVM 12/2022, VaVM 37/2022). Myös kansallisena ihmiskaupparaporttoijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen yhteydessä hyvinvointialueille rakennetaan toimivat menettelyt ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja avun pariin ohjaamiseksi (K 7/2022). Kertomuksen johdosta Eduskunta edellytti, että valtioneuvosto toteuttaa tarvittavat toimenpiteet ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja avun pariin ohjaamiseksi hyvinvointialueilla (EK 52/2022 vp).

Vastuutaho: STM

5) Työperäisen hyväksikäytön torjunta osaksi maahanmuuton edistämistoimia

Työelämän kansainvälistyminen on laajasti toivottu kehityssuunta. Samalla on kuitenkin ehkäistävä työvoiman hyväksikäyttöä jo ennakkollisesti paitsi inhimillisen kärsimyksen vähentämisen vuoksi myös siitä syystä, että työperäisen hyväksikäytön, ihmiskaupan, talousrikosten ja muiden väärinkäytösten jälkikäteinen selvittäminen ja tutkiminen on kallista ja aikaa vievää. Työperusteisen maahanmuuton kasvaessa on myös ehkäistävä syrjäytymistä ja varjoryhmittöiden syntymistä. Maahanmuuton edistämistoimien on kaiken kaikkiaan oltava vastuullisia ja kestäviä paitsi maahan saapuvien ja heidän perheidensä myös koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Tätä tarkoitusta varten tulisi valmistella laaja työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma osana työvoiman maahanmuuton edistämistoimia. Valmistelussa arvioitaisiin viranomaisten toimintatapojen kehittämistarpeet, lainsäädännön muutostarpeet sekä resurssivaikutukset. Toimenpideohjelmalla tulisi edistää maahan saapuvien työntekijöiden ja heidän perheidensä maahan asettautumista ja kotoutumista, ehkäistä syrjäytymistä ja syrjintää, vahvistaa viranomaisten toimintaedellytyksiä sekä parantaa ihmiskaupan ja hyväksikäytön ilmituloa ja uhrien asemaa.

Aikataulu: Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma laaditaan vuoden 2024 loppuun mennessä. Toimintaohjelmaa toimeenpannaan vuodet 2025-2027. Muiden toimien osalta kussakin ministeriössä määritellyssä aikataulussa.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) TEM yhteistyössä OM, STM, SM, OKM, YM

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

SM:stä saadun tiedon mukaan poliisin valtakunnallisen tutkintaryhmän resurssitarve on 2,1 miljoonaa euroa/vuosi. Muiden toimijoiden resurssitarve ei vielä ole tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt): Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta, ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäiseminen, väkivallan vastainen työ, naisiin kohdistuvan väkivallan torjunta, lasten oikeuksien edistäminen, viranomaisten välisen tiedonvaihdon kehittäminen, rikosentorjunnan kansallisen tason organisoiminen ja toteuttaminen

Vaikuttavuus: Ihmiskaupan ja työperäisen hyväksikäytön vastaisella työllä avulla voidaan ehkäistä väärinkäytöksiä, tehostaa rikosvastuun toteutumista ja parantaa uhrien asemaa ja oikeuksien toteutumista. Työllä on laajamittaiset vaikutukset paitsi inhimillisen kärsimyksen ehkäisemiseen myös yhteiskunnan kokonaisedun toteutumiseen, kun viranomaisten kyky torjua rikollisuutta paranee, harmaa talous ja talousrikollisuus vähenevät ja riskit syrjäytyä yhteiskunnasta pienenevät.

Ihmiskauppa on ilmiönä jatkuvasti muuntautuva rikollisuuden laji, jossa tekijät pyrkivät hyötymään taloudellisesti toisten ihmisten haavoittuvasta tai muutoin heikosta asemasta. Siksi ihmiskaupan vastaisen työn on pyrittävä pysymään ajan tasalla ja ennakoitava tulevaisuutta. Ihmiskauppa on myös korostuneesti piilorikollisuutta, jonka ilmitulo edellyttää viranomaisaloitteista paljastamista ja valvontaa.

Ihmiskauppa ja lievempi työperäinen hyväksikäyttö ovat todennäköisesti tulevaisuudessa yhä vakavampia ja laajempia yhteiskunnallisia ongelmia, jotka päästessään juurtumaan Suomeen vääristävät markkinoita ja yritysten välistä reilua kilpailua. Ilmiö on merkittävä myös kansantalouden ja sisäisen turvallisuuden näkökulmasta. Tilanteeseen vaikuttavat Suomea laajemmat kehityskulut, kuten Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä ympäristön- ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat pakotetut muuttoliikkeet.

Tilanteeseen vaikuttaa myös kasvava työperäinen maahanmuutto. Tarve lisätä työperusteista maahanmuuttoa liittyy Suomen ikärakenteen muutokseen, joka aiheuttaa haasteita huoltosuhteeseen, työvoiman riittävyteen sekä julkisen talouden kestävyteen. Näihin haasteisiin pyritään osittain vastaamaan nykyistä korkeammalla nettomaahanmuutolla, mikä saattaa tulevaisuudessa lisätä myös lieveilmiöitä, kuten ihmiskauppaa ja työperäistä hyväksikäyttöä sekä harmaan talouden ja talousrikollisuuden riskejä.

Kaikki ihmiskauppa ei kuitenkaan liity kansainvälisiin muuttoliikkeisiin. Etenkin seksuaaliväkivaltaan liittyviä ihmiskauppaepäilyjä tulee viranomaisten tietoon myös tilanteissa, joissa sekä uhrit että epäillyt ovat taustaltaan valtaväestöön kuuluvia suomalaisia. Sijaishuoltopaikastaan luvattomasti poistuneet lapset ja nuoret on tunnistettu yhdeksi ihmiskaupan riskiryhmäksi. Lapsia saatetaan myös pakottaa tekemään rikoksia.

Ihmiskaupan vastainen työ vaatii onnistuakseen korostuneen poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Ihmiskaupan vastainen työ edellyttää eri hallinnonalojen osaamisen ja kyvykkyyksien tunnistamista sekä niiden suunnitelmallista ja koordinoitua hyödyntämistä. Tavoitteena tulee olla ihmiskaupan ehkäiseminen ja vähentäminen.

3.13 Korruptionvastaisten toimien tehostaminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Laaditaan uusi korruptionvastainen strategia, jonka valtioneuvosto hyväksyy. Tavoitteena on keskeisten korruptiontorjuntatoimien toteuttaminen, lainsäädännön kehittäminen ja kansainvälisiin korruptionvastaisiin yleissopimuksiin liittyvien suositusten täytäntöönpano

Toteutustapa: Strategian valmistelu ja täytäntöönpano. (EU:n korruptiontorjuntadirektiivin täytäntöönpano.)

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): OM

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa. Korruptionvastaiseen strategiaan sisällytettävien toimenpiteiden toteuttaminen tulee aiheuttamaan kustannuksia. Direktiivin toimeenpanon seurauksena odotettavissa on juttumäärien lisääntyminen ja rangaistusten osittainen ankaroituminen, mitkä nostavat lainkäyttö- ja seuraamusjärjestelmän kustannuksia.

Vaikutavuus: Suunnitelmallisilla korruptionvastaisilla toimenpiteillä, lainsäädännön ajantasaistamisella ja korruption ennaltaehkäisyllä vähennetään korruptiorikoksia ja korruptiosta aiheutuvia haittoja. Toimenpiteillä on myönteinen vaikutus kansalaisten luottamukseen poliittiseen päätöksentekoon ja viranomaistoimintaan sekä oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, markkinoiden toimintaan ja yleiseen turvallisuuteen. Osana lainsäädännön kehittämistä pannaan täytäntöön EU:n korruptiontorjuntadirektiivi sen implementointiaikataulusta riippuen.